WPROWADZENIE DO FIZYKI

1. *Fizyka opiera się na **doświadczeniu** i **pomiarach ilościowych***

2. *Celem fizyki jest **poszukiwanie** uniwersalnych **praw rządzących zjawiskami** zachodzącymi we wszechświecie*

3. *Fizyka teoretyczna – **teorie fizyczne** powalają przewidzieć wyniki przyszłych doświadczeń*

4. *Do formułowania teorii fizycznych oraz przedstawiania wyników doświadczeń używa się **matematyki***

Cztery podstawowe oddziaływania

Typ oddziaływań	**Źródło**	**Względne natężenie**	**Zasięg**
grawitacyjne	*masa*	*ok.* 10^{-38}	*długi*
słabe	*wszystkie cząstki elementarne*	*ok.* 10^{-15}	*krótki (*10^{-18} *m)*
elektromagnetyczne	*ładunek elektryczny*	*ok.* 10^{-2}	*długi*
jądrowe	*hadrony (protony, neutrony, mezony)*	*1*	*krótki (*10^{-15} *m)*

Wielkości fizyczne i ich jednostki – typy wielkości fizycznych

Wielkości skalarne – do ich opisu ilościowego wystarczy jedna liczba
Na przykład: temperatura, masa, czas, pole powierzchni, objętość, gęstość, potencjał grawitacyjny, potencjał elektryczny, …

Wielkości wektorowe – w układzie współrzędnych wektor opisany jest przez współrzędne (ich liczba jest równa wymiarowi przestrzeni), aby go w pełni opisać musimy znać jego wartość (długość), kierunek, zwrot, punkt przyłożenia
Na przykład: przemieszczenie, prędkość, przyspieszenie, siła, natężenie pola grawitacyjnego, natężenie pola elektrycznego, …

Wielkości tensorowe – rozszerzenie pojęcia wektora, przedstawiany w postaci tablicy liczb (macierzy)
Na przykład: moment bezwładności, współczynnik rozszerzalności liniowej, przewodnictwa cieplnego, załamania światła w ośrodkach anizotropowych

Wielkości fizyczne i ich jednostki – układ SI

Układ jednostek SI - powstał ze starego **układu MKS** (**metr**, **kilogram** i **sekunda**), do którego w 1954 roku dołączono jako podstawowe jednostki **amper**, **kelwina** oraz **kandelę**. Został oficjalnie zatwierdzony na XI Generalnej Konferencji Miar w 1960 roku. Po obradach XIV Konferencji w 1971 r. do klasy jednostek podstawowych został włączony **mol** (liczność materii). Natomiast na XX Konferencji, w 1995 roku włączono do niego jednostki uzupełniające – **radian** i **steradian**.

Jednostki podstawowe układu SI

Nazwa	***Jednostka***	***Wielkość fizyczna***
metr	*m*	*długość*
kilogram	*kg*	*masa*
sekunda	*s*	*czas*
amper	*A*	*natężenie prądu elektrycznego*
kelwin	*K*	*temperatura*
kandela	*cd*	*światłość*
mol	*mol*	*liczność materii*

Inne układy jednostek: CGS, MKS, MKSA, MTS, ciężarowy.

Definicje wybranych jednostek podstawowych

Jednostka długości – metr

1 metr = długość drogi, jaką światło przebywa w próżni w czasie 1/299792458 sekundy.

Jednostka masy – kilogram

~~1 kilogram = masa wzorca wykonanego ze stopu platyny i irydu (odpowiednio 90 i 10%) w formie cylindra o średnicy i wysokości około 39 mm, przechowywany w sejfie w Międzynarodowym Biurze Miar i Wag w Sèvres koło Paryża.~~

*~~w przybliżeniu jest to masa 1 litra czystej wody w temperaturze 4°C~~

Jednostka czasu – sekunda

1 sekunda = przedział czasu równy 9 192 631 770 okresom promieniowania emitowanego przy przejściu pomiędzy dwoma nadsubtelnymi poziomami stanu podstawowego atomu ^{133}Cs

Redefinicja układu SI

SI jest układem jednostek miar, w którym:

1. Częstotliwość nadsubtelnego przejścia w atomach cezu 133 w niezaburzonym stanie podstawowym, $\Delta\nu_{Cs}$ wynosi 9 192 631 770 Hz,
2. **Prędkość światła** w próżni c wynosi 299 792 458 m/s,
3. **Stała Plancka** h wynosi $6{,}626\ 070\ 15 \cdot 10^{-34}\ J \cdot s$,
4. **Ładunek elementarny** e wynosi $1{,}602\ 176\ 634 \cdot 10^{-19}\ C$,
5. **Stała Boltzmanna** k wynosi $1{,}380\ 649 \cdot 10^{-23}\ J/K$,
6. **Stała Avogadra** N_A wynosi $6{,}022\ 140\ 76 \cdot 10^{23}\ mol^{-1}$,
7. **Skuteczność świetlna** monochromatycznego promieniowania o częstotliwości $540 \cdot 10^{12}\ Hz$, K_{cd}, wynosi $683\ lm/W$.

Nowa definicja kilograma

Kilogram, oznaczenie kg, jest to jednostka SI masy. Jest ona zdefiniowana poprzez przyjęcie ustalonej wartości liczbowej stałej Plancka h, wynoszącej $6{,}626\,070\,15 \cdot 10^{-34}$, wyrażonej w jednostce $J \cdot s$, która jest równa $kg \cdot m^2 \cdot s^{-1}$, przy czym metr i sekunda zdefiniowane są za pomocą c i $\Delta\nu_{Cs}$.

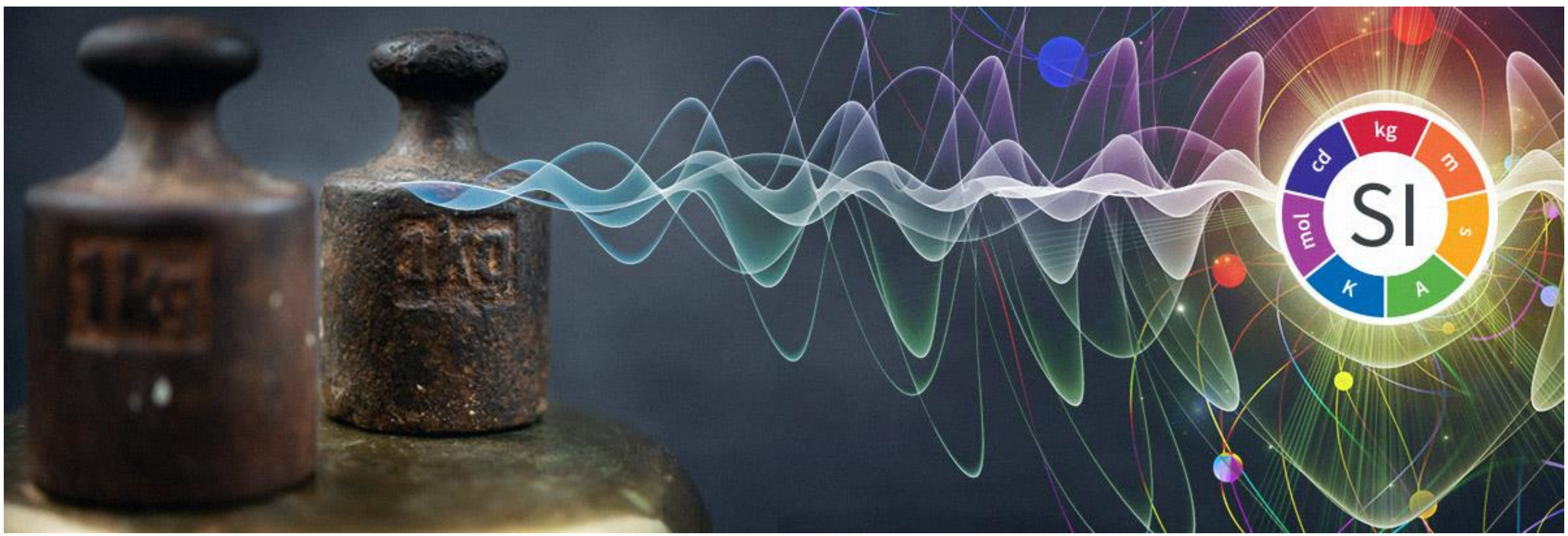

~~1 kilogram = masa wzorca wykonanego ze stopu platyny i irydu (odpowiednio 90 i 10%) w formie cylindra o średnicy i wysokości około 39 mm, przechowywany w sejfie w Międzynarodowym Biurze Miar i Wag w Sèvres koło Paryża.~~

WPROWADZENIE DO FIZYKI

Wielokrotności i podwielokrotności

Przedrostek	**Oznaczenie**	**Wartość**	**Liczba**
eksa	*E*	10^{18} = 1 000 000 000 000 000 000	*trylion*
peta	*P*	10^{15} = 1 000 000 000 000 000	*biliard*
tera	*T*	10^{12} = 1 000 000 000 000	*bilion*
giga	*G*	10^{9} = 1 000 000 000	*miliard*
mega	*M*	10^{6} = 1 000 000	*milion*
kilo	*K*	10^{3} = 1 000	*tysiąc*
hekto	*h*	10^{2} = 100	*sto*
deka	*da*	10^{1} = 10	*dziesięć*
jednostka		10^{0} = 1	*jeden*
decy	*d*	10^{-1} = 0,1	*dziesiąta*
centy	*c*	10^{-2} = 0,01	*setna*
mili	*m*	10^{-3} = 0,001	*tysięczna*
mikro	*l’*	10^{-6} = 0,000 001	*milionowa*
nano	*n*	10^{-9} = 0,000 000 001	*miliardowa*
piko	*p*	10^{-12} = 0,000 000 000 001	*bilionowa*
femto	*f*	10^{-15} = 0,000 000 000 000 001	*biliardowa*
atto	*a*	10^{-18} = 0,000 000 000 000 000 001	*trylionowa*

Działania na wektorach

Wektor charakteryzuje **wartość (długość)**, **kierunek** i **zwrot**.

Opisanie wektora wymaga układu współrzędnych, a najczęściej stosowany jest układ kartezjański.

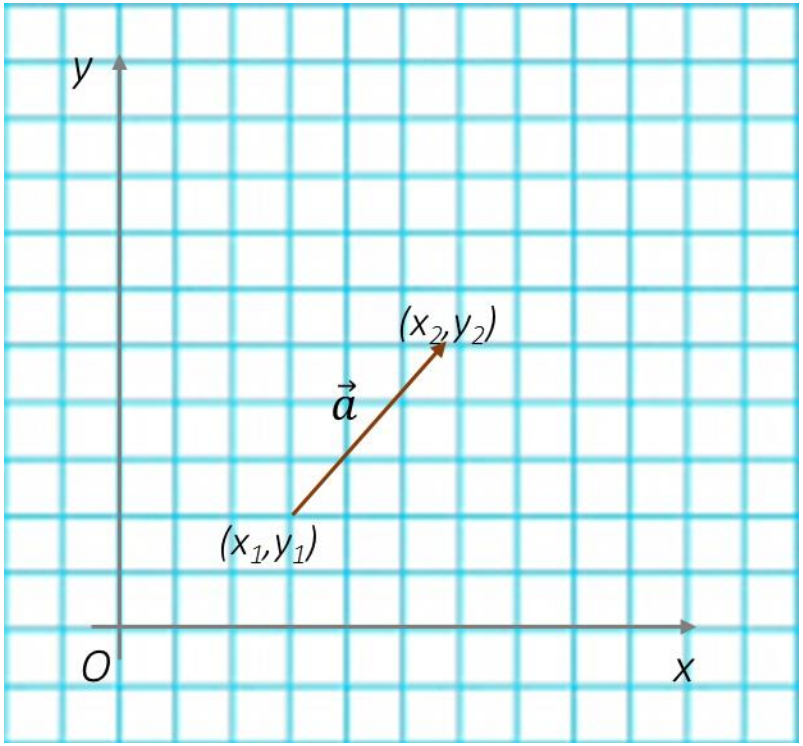

Współrzędne wektora $\vec{a}$:

$$\vec{a} = [a_x, a_y] = [(x_2 - x_1), (y_2 - y_1)]$$

Działania na wektorach – dodawanie wektorów

Metoda równoległoboku

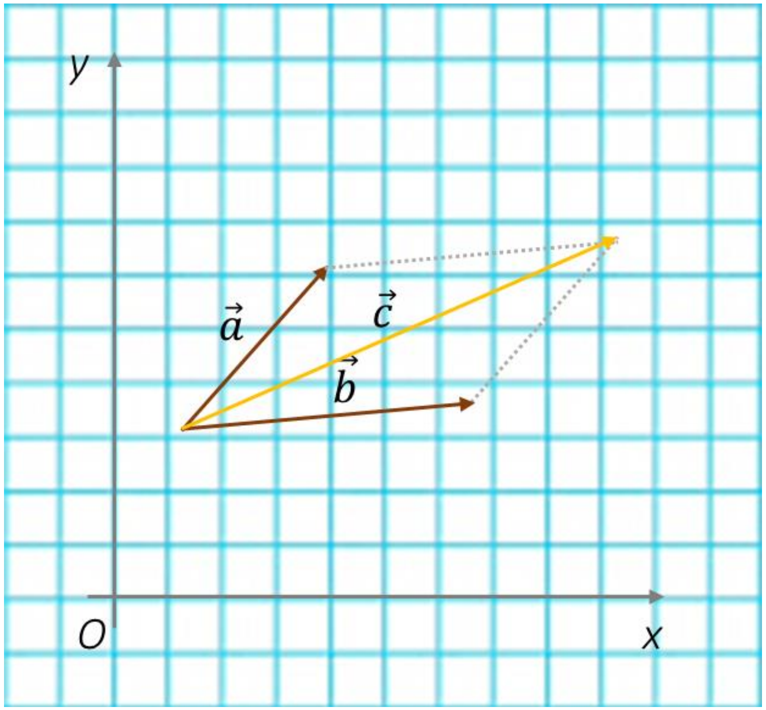

Metoda trójkąta

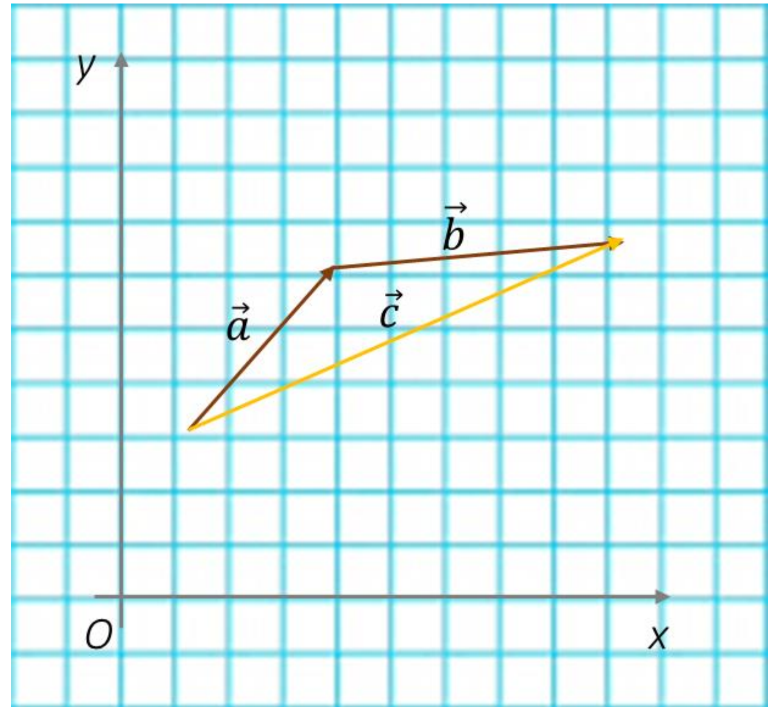

Współrzędne wektora $\vec{c}$:

$$\vec{c} = \vec{a} + \vec{b} = \left[(a_x + b_x), \left(a_y + b_y\right)\right] = \left[c_x, c_y\right]$$

Dodawanie wektorów jest przemienne: $\vec{a} + \vec{b} = \vec{b} + \vec{a}$ i łączne: $\vec{a} + \left(\vec{b} + \vec{c}\right) = \left(\vec{a} + \vec{b}\right) + \vec{c}$.

Działania na wektorach – odejmowanie wektorów

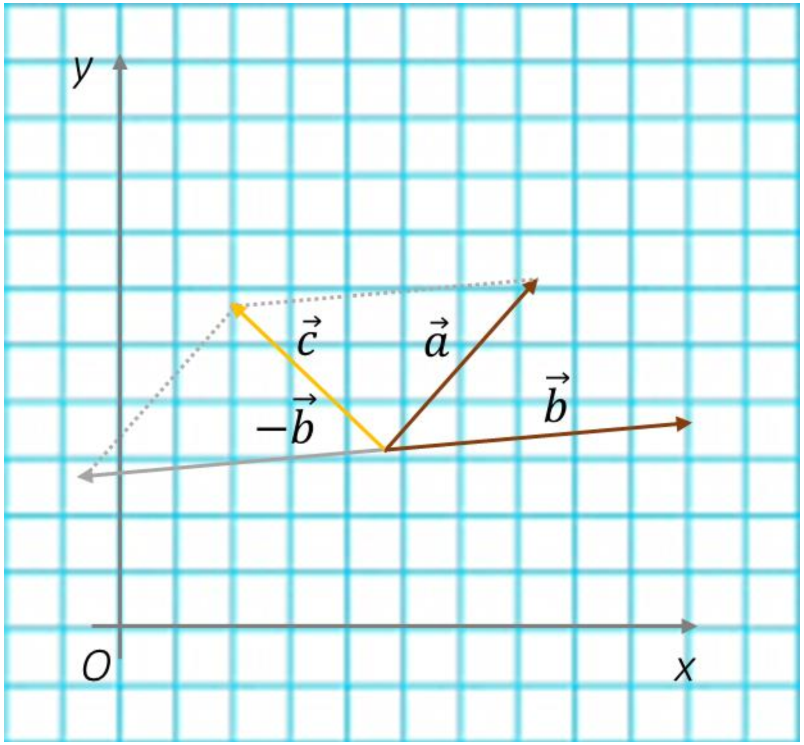

Współrzędne wektora $\vec{c}$:

$$\vec{c} = \vec{a} - \vec{b} = \vec{a} + (-\vec{b}) = [(a_x - b_x), (a_y - b_y)] = [c_x, c_y]$$

Działania na wektorach – iloczyn skalarny

Długość wektora:

$$|\vec{a}| = \sqrt{(a_x)^2+(a_y)^2}$$

Iloczyn skalarny wektorów $\vec{a}$ i $\vec{b}$:

$$\vec{a} \cdot \vec{b} = |\vec{a}| \cdot |\vec{b}| \cdot cos\alpha$$

$$\vec{a} \cdot \vec{b} = a_x \cdot b_x + a_y \cdot b_y$$

Iloczyn skalarny jest przemienny: $\vec{a} \cdot \vec{b} = \vec{b} \cdot \vec{a}$

Działania na wektorach – iloczyn wektorowy

Wektor w przestrzeni o 3 wymiarach:

$$\vec{a} = \left[a_x, a_y, a_z\right] = [(x_2 - x_1), (y_2 - y_1), (z_2 - z_1)]$$

Długość iloczynu wektorowego wektorów $\vec{a}$ i $\vec{b}$:

$$\left|\vec{a} \times \vec{b}\right| = |\vec{a}| \cdot \left|\vec{b}\right| \cdot sin\alpha$$

Wektor wynikowy iloczynu wektorowego wektorów $\vec{a}$ i $\vec{b}$:

$$\vec{a} \times \vec{b} = \begin{vmatrix} \hat{\imath} & \hat{\jmath} & \hat{k} \\ a_x & a_y & a_z \\ b_x & b_y & b_z \end{vmatrix} =$$

$$= \hat{\imath} \cdot \left(b_z \cdot a_y - b_y \cdot a_z\right) - \hat{\jmath} \cdot (b_z \cdot a_x - b_x \cdot a_z) + \hat{k} \cdot \left(b_y \cdot a_x - b_x \cdot a_y\right)$$

$\hat{\imath}, \hat{\jmath}, \hat{k}$ – wersory osi x, y, z, mają kierunek zgodny z odpowiednimi osiami i długość jednostkową

Graficzna interpretacja iloczynu wektorowego

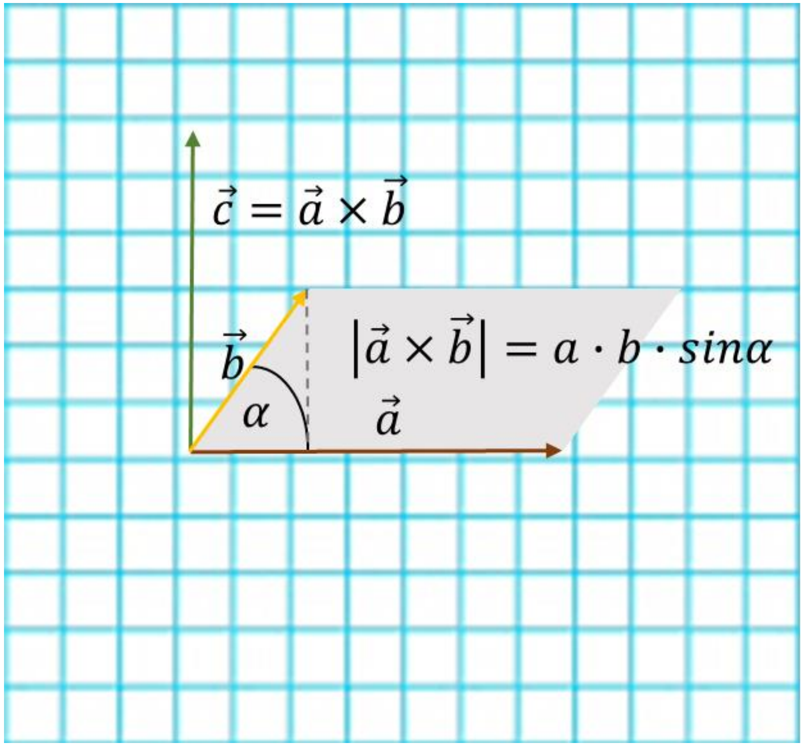

Wzór na pole równoległoboku o bokach a i b oraz kącie α między nimi:
$P = a \cdot b \cdot sin\alpha$

Iloczyn wektorowy nie jest przemienny: $\vec{a} \times \vec{b} = -(\vec{b} \times \vec{a})$

Przykłady

1. Dane są trzy wektory $\vec{a}, \vec{b}$ i $\vec{c}$, znaleźć:

- $\vec{a} + \vec{b}$
- $|\vec{a}|$
- $\vec{a} \cdot 2\vec{b}$
- $\vec{c} \times (\vec{b} - 3\vec{a})$
- $(\vec{a} \times \vec{b}) \cdot \vec{c}$

jeżeli:

$\vec{a} = [1,2,3], \vec{b} = [1,1,1], \vec{c} = [1,2,1]$.

2. Sprawdź, że wektory:

$\vec{u} = [1,1,0], \vec{v} = [1,-1,0]$ i $\vec{w} = [0,0,1]$, są do siebie prostopadłe.

3. Dane są wektory:

$\vec{a} = 3\vec{i} + 4\vec{j} + 5\vec{k}$ oraz $\vec{b} = -\vec{i} + \vec{k}$, obliczyć kąt między tymi wektorami.

4. Pewien wektor ma współrzędne początku (15,17), zaś współrzędne końca wynoszą (-2,7). Jaka jest jego długość i jaki kąt tworzy z osią x?